

Slavka Drašković
Congress Union of Serbia, English school of Business

DISTANCE LEARNING AS PART OF A NEW PARADIGM OF DEVELOPMENT OF ECONOMY AND SOCIETY

Summary

The subject of the paper is analysis of new models of learning, respectively distance learning, in the context of the global environment and digital technology. The author argues that an ever-growing need for innovation and diversification led to the creation of a new kind of global competition and the need of continuous education of workforce in order to track the constant changes that this kind of technological environment and competition brings. In order to train workforce for the new global competitiveness, all available sources of knowledge, including digital technology itself, must have been used. Digital technology, which has largely led to the global environment and global economy, enabled distance learning as a solution to the need of constantly changing knowledge and education becoming global. Global market and technology leads to global education and to access to knowledge in a way that makes its transfer and adoption no longer related to the particular place where the person who transmits the knowledge and the person who adopts it is.

The author pays special attention to the analysis of education in a time of constant innovation, especially analyzing the relation of the new paradigm of development through knowledge and distance learning as well as the relation of paradigm of innovation and distance learning.

The second part of the paper deals with the description of the basic models of distance learning, and the relationship of distance learning compared to other models of learning pointing out the advantages and perspectives of distance learning from the standpoint of researchers, teachers and students.

In conclusion of this part of paper, the research on relation of success rate of distance learning over traditional forms of education is specially indicated.

Key words: distance learning, global competition, innovation, digital technology

Данијела Д. Љубојевић^{1*}
ОШ "Коста Абрашевић", Београд

УДК 37.018.43:004.738.5

ТЕОРИСКЕ ОСНОВЕ УЧЕЊА НА ДАЉИНУ

Сажетак

Полазећи од идеје да "образовање није пука технологија квалитетне обраде података" (Брунер), наметнула се потреба за увођењем нових приступа настави како би ученици реализовали свој пун потенцијал. Међу различитим едукативно-технолошким иновацијама, последњих година су се јавиле разне софтверске платформе са циљем учења на даљину чии задатак је да делимично или потпуно узму учешће у наставном процесу како би посмешиле учење, а њихова епистемологија се углавном заснова на теоријским поставкама конструктивизма и социјално-културалне теорије. Циљ овог рада је да укаже на основне принципе бихевиоризма, когнитивизма, конструктивистичке и социјално-културалне парадигме као теоријске основе за приступ проучавању проблема учења на даљину и да повеже теорију са елементима учења на даљину на примеру модула са Moodle платформе.

Кључне речи: учење на даљину, бихевиоризам, когнитивизам, социјално-културална теорија, конструктивизам, зона наредног развоја, интеракција, сарадничко учење Moodle.

Увод

Када се говори о учењу на даљину, данас се углавном мисли на употребу интернета и различитих софтверских решења за комуникацију наставник-ученик и ученик-ученик. С друге стране, учење на даљину се јавило много пре појаве компјутера и интернета и као такво је било у виду Дописних школа и курсава, при чему је материјал за учење испоручиван ученику за самостално учење код куће (нпр.

* danijela.ljubovic@gmail.com

Penn State University, USA је 1892. развио систем за достављање материјала студентима који су становали далеко од образовних центара). Појавом рачунара и интернета овај материјал се испоручује онлајн: први кораци у учењу на даљину уз помоћ компјутера су били преко имедја, да би се временом пребацивали на специјализоване сајтове. Затим је дошло до револуције у онлајн учењу појавом *web 2.0* алата који су омогућили интеракцију и активно учествовање у процесу учења (уређивање блогова и викија, дељење и учествовање у садржају, конверзација, веб квестови, друштвене мреже). Појава ових алата и њихова стална надоградња у виду софистицираних платформи за учење на даљину представља значајан помак у образовању, јер се њиховом применом прекида са традиционалним приступом пуког испоручивања материјала за учење (што је веома слично фронталном облику рада у учионици, *ex cathedra*) - настава се окреће ученику тако што га укључује у процес учења пружајући му могућност веће интеракције и са наставником и са другим учесницима више него икад. Методички гледано, дописне школе и испоручивање материјала онлајн у облику *пе-де-ефа/ворда* је исто и нема жељеног учинка: с друге стране, интерактивно окружење и алати за сарадничко учење попут *форума*, *викија*, *чета*, *радионица* који су постављени у оквиру лекције дају боље резултате у учењу и трајније знање. Примена платформи за учење на даљину је велики корак напред у образовању, али треба водити рачуна на који начин се она спроводи (в. Љубојевић 2010, Ристић 2006). Ник Пичи сматра да *web 2.0* алати могу доста да понуде наставницима јер омогућују социјализацију, сарадњу, креативност, аутентичност и дељење (Reaschy, 2009). Улога интеракције у онлајн учењу је пресудна за ефикасно учење и неки аутори наводе чак шест облика интеракције у образовању на даљину: ученик-ученик, ученик-наставник, ученик-садржај, наставник-наставник, наставник-садржај и садржај-садржај (Zornić, Radovanović et al. 2011)

Оваква употреба технологије указује на битан заокрет у поимању процеса учења. Традиционално схватање учења је да је учење тежак процес, заснива се на моделу дефицита ученика (шта он не зна), представља трансфер информација са наставника на ученика

и рецепцију информација од стране ученика; учење је линеарна и индивидуална ствар која се олакшава тако што се садржај учења разбије у мање целине. Традиционални приступ учењу нагиње индивидуалном учењу где је појединачни актер у процесу учења. Међутим, савремено виђење процеса учења указује на то да је учење природан и друштвени процес који подразумева активно учешће а не пасивну рецепцију знања. Учење се заснива на моделу јаче стране ученичких способности, интересовања и културе, а проценају се на основу успешности обављеног задатка, производа и реалног решавања проблемских ситуација (Khvilon, 2002: 19-21).

Теорије које подржавају овакво ново виђење процеса учења се заснивају на претпоставкама да су ученици активни учесници који циљано траже и конструишу знање у оквиру контекста који има значење за њих. Поред наглашавања интеракције и активног процеса учења, који потичу из социокултуралне теорије и конструктивизма, у учењу на даљину се јављају елементи бихевиоризма и когнитивизма које не треба занемарити при креирању курсева.

У овом раду су у основним цртама представљене ове теорије са примерима активности који се могу наћи на Мудл платформи, али је акценат бачен на социокултуралну теорију и конструктивизам јер сматрамо да највише доприносе процесу учења.

Бихевиоризам

Најпознатији представник бихевиоризма, чије идеје се могу применити у креирању курсева у учењу на даљину, је Б.Ф.Скиннер (B.F. Skinner). Скиннер нуди специфично објашњење како се учење јавља и како настава може да утиче на тај процес. Процесу учења се приступа механичким *дриповњем stimulus->response->positive/negative reinforcement*: навике се стварају тако што се реагује на одређени стимулус – када се "организму који учи" допада исход, он наставља да реагује и даље на исти начин; у супротном, ако му се не допада, такве навике се губе: "All we need to know in order to describe and explain behavior is this: actions followed by good outcomes are likely to recur,

and actions followed by bad outcomes are less likely to recur." (Skipper, 1953) Циљ образовања је да пружи ученику одговарајућу количину реакције на одређене дражи кроз ефикасан и делотворан распоред утврђивања. Делотворан распоред утврђивања изискује сталну репетицију, низ кратких задатака и сталан *positive reinforcement*. Поред овога, потребно је градацијски представити градиво чија се увојеност на крају може објективно измерити тестом.

На курсевима учења на даљину ове идеје се могу спровести на следећи начин:

1. Треба одредити јасне и мерљиве исходе учења који се истичу на видљиво место пре почетка учења.
2. Како би се проверило дали су постигнути исходи, спроводити тестирање.
3. Понављати информације – ученици не могу да улапте оно што су само једном видели, већ им треба омогућити да се више пута у оквиру лекције (и свих лекција на курсу) поново сусрећу са тим информацијама.
4. Похвала – доводи до *positive reinforcement* (у електронским материјалима за учење се може након сваког успешно урађеног задатка или питања убацити похвала: Bravo! Само напред! Свака част!)
5. Организовати садржаје на такав начин да подстичу учење (од лакших ка тежим, од теорије ка практичној примени) – учење се одвија корак по корак и након успешног савладавања једног дела, мотивисани су да крену даље.
6. Обезбедити повратну информацију одмах након урађеног задатка/питања. Код ученика који убрзо добију повратну информацију о раду је мотивација већа да наставе.

Когнитивизам

Когнитивизам се јавља као реакција на бихевиоризам и осврће се на унутрашње менталне активности. Когнитивисти сматрају да

су за учење одговорне когнитивне функције у мозгу и верују да је потребно испитати менталне процесе пут размишљања, памћења (меморије), мотивације, знања и решавања проблема. Да би дошло до учења потребно је активно учествовање, али да би се запамтило оно што се учи неопходно је да се информација пребади из краткотрајне меморије у дуготрајну веома брзо. Из тог разлога когнитивисти доста пажње посвећују стратегијама учења, као и мотивацији. Пошто је ограничен капацитет радне меморије (Милеров закон, 1956), да би нови садржај ушао у њу, неки стари мора да изађе – зато информације (Greitzer, 2002). Когнитивистичке теорије наглашавају важност перцепције, интерпретације, складиштење информација и њихово присећање. Начин презентовања и организовања информација од стране наставника је од велике важности, и на овај начин наставници могу помоћи у учењу. То практично значи следеће:

1. Правилан распоред информација на екрану (истаћи важне информације, одговарајући фонт, дужина текста, коришћење мултимедије): прелазак информације из краткорочне у дуготрајну меморију зависи прво од пажње.
2. Хипермедиа-линкови ка додатним материјалима како би се продубило знање, тј. како би се информација из краткотрајне меморије понављала, "кодирала" (осмислила) и на крају, прешла у дуготрајну меморију. Ресурси у Moodle-у омогућују линкове ка спољашњим алатима и веб-страницама, али и линкови ка свему унутар платформе.
3. Обратити пажњу на когнитивно оптерећење ученика: поделити материјал на делове и презентovati га од лакшег ка тежем како би се ученици лакше снашли.
4. Подстицаја питања или анкете пре обраде садржаја како би се скренула пажња ученика на тему (нпр. према Noftisng Neurothesis, Richard Schmidt 1990).
5. Уважавање различитих стилова учења (визуелни, аудиторни, кинестетички, али и групни/индивидуални, рефлективни, импулсивни).

6. Садржај организован тако да стално држи пажњу полазника (кроз различите активности).

Социокултурална теорија

Објашњење за боље резултате у интерактивном учењу на вебинарима можемо пронаћи у социокултуралној теорији Лава Виготског. Наставни процес конструktivистичком приступу Церома Брунера. Наставни процес е мора да буде заснован само на ИК технологијама да би био оријентисан ка ученику, али свакако да технологија омогућава уштеду времена, економичност са материјалима и пружа бољу понуду разноврсних приступа истој јединици.

У широкој палети веб 2.0 алати могу се издвојити алати за омуникацију и сарадничко учење (алати за колаборацију или алати за вршњачко учење) који су (углавном) саставни део система за управљање учењем (LMS, CMS) али се могу примењивати и као апликације на мрежи. Као пример доброт и примењивог система за управљање учењем у овом раду се наводи Moodle који подржава следеће алате за комуникацију и сарадничко учење: форум, вики, речник, чет, радионицу и блог. С друге стране, на интернету се могу такође наменски користити сви ови алати, али нису у оквиру затвореног система већ наставник мора на сваком засебно да прати напредовање ученика.

Социокултурална теорија пребацује акценат са индивидуе на групу. У књизи "Мишљење и говор" Виготски је извео доказе својих истраживања која потврђују "општепознат и неоспоран став који гласи да у сарадњи, уз нечије руковођење и уз нечију помоћ дете увек може урадити више и решити теже задатке него самостално" (Vigotski, 1996: 187). Ниво дететовог тренутног развоја се назива ниво актуелног развоја (НАР), а ниво до кој може да стигне у сарадњи је зона наредног развоја (ЗНР). "Већа или мања могућност прелажења зона наредног развоја (ЗНР), а ниво до кој може да стигне у сарадњи је детета од онога што уме да ради самостално ка ономе што уме да ради у сарадњи и јесте најупадљивији симптом који карактерише динамику развоја и успешност интелектуалне делатности детета. Она

се потпуно подудара са зоном његовог наредног развоја." (Vigotski, 1996: 188) Дакле, зона наредног развоја се може дефинисати као ниво перформансе до кој ученик може да стигне уколико му у интеракцији помаже напреднији саговорник. Када ученици у пару/групи раде неки задатак они допуњују један другог и усвајају нове облике које нису претходно знали како би остварили бољу комуникацију или напредовали. "Зато је учење најплодније онда кад се обавља у оквируима раздобља одређеног зоном наредног развоја... А наша истраживања су показала да је у тим раздобљима посредни чисто социјална природа процеса развоја виших психичких функција, која настаје услед културног развоја детета, развоја чији су извор сарадња и учење." (Vigotski, 1996: 190-91)

Ово представља основу вршњачког учења (ову идеју је касније елаборирао Брунер и она се јавља као под термином *scaffolding*): „Net-generacija često preferira да ићи i гад и timovima. Pristup vršnjacko-dovršnjaka (*peer-to-peer*) је ubišajen, такоде где studenti romajžu jedan другог. Ustvari, Net-generacija smatra vršnjake rovierljivijim od nastavlјика када тема одrediti šemtu rozvetiti razliu." (Manuel, 2002, превузето из Kijakić, 2007) Један од разлога из кој су вршњаци спремни да уче једни од других је и осећај равноправности који се јавља међу ученицима и жеља да уче једни од других: „У међусобној интеракцији се увиђа граница сопственог понашања и како оно утиче на друге. Схвата се значај заједничких договора, поштовање дефинисаних правила, а то је пут развијања одговорности. Кроз међусобну вршњачку размену развија се осећај заједништва и задовољава потреба припадања групи." (Марковић, 2010)

Импликације за наставу су да ученицима треба пружити друштвено богато окружење у ком они могу да истражују домене свог знања *заједно* са својим вршњацима, наставницима и стручњацима са стране. Курсеве за учење на даљину треба креирати на тај начин да обилују алатима који омогућују дискусије, сарадничко писање, решавање проблема и подршку у учењу.

Конструктивизам

И сâм Брунер се надовезује на социокултуралну теорију одакле је преузео појам *scaffolding* и верује у “културу узајамног учења”. *Scaffolding* дефинише као интерпсихолошки процес у коме ученици усвајају знање дијалoшки, односно, то је процес у коме један говорник (експерт или почетник) помаже другом говорнику (почетнику), да савлада неку вештину коју не би могли да савладају самостално (Ellis, 2008: 235). “Културу узајамног учења” наводи као покушај реформе образовања који највише обећава и сматра да у оваквим културама постоји “узајамност и гзглјена знања и идеја, узајамност и ромгању и савладавању граде, рођела гада и гзглјене илога, те могућност гзглјања о групним активностима. [...] Наставник је онај који омогућује, он је *prinitus inter pares*”. (Bruner, 2000: 14)

Према њему, ученик може да узме активно учеће у процесу учења уколико се настава организује на тај начин да подржава учеће путем открића. Ова врста учења захтева од ученика да самостално доноси закључке индуктивним путем и долази до сазнања, да не буде само пасивни слушалац-рецептор онога што наставник излаже, и треба да постављен проблем процесира у оквиру својих когнитивних способности што доводи не само до повећања квалитета знања и његове трајности већ и развијања интелектуалних способности (Ристановић, 2006: 155). «Студенти Net-генерације преферирају да уче гадећи, више него да им се каже шта да гаде. Студенти Net-генерације добро уче путем открића – био самостално или са вршњацима. Овај истраживачки стил оспособљава их да боље усвоје информацију и цротјече је на креативан, осмишљен паћин.” (Tarpoco, 1998, преузето из Кјакћ 2007). Ученик је активни учесник, а није пасивни слушалац у клупи. Брунер сматра да су велике користи од учења путем открића јер доводи до повећања интелектуалне потенциности, пребацује се акценат са спољашње на унутрашњу награду и долази до очувања меморије.

У конструктивистичком приступу, вредновање се спроводи на основу резултата интелектуалних процеса који захтевају мишљење вишег реда, вреднује се сам процес стицања знања (ученици морају да знају како напредују), резултат вредновања мора бити

читава портфолио радова, аутентичност наставних садржаја води до богатог и сложеног вредновања које користи низ разних критеријума и изискује комисију оцењивача. (Буквић, 2003). Постављањем подстицајних питања и задатака од стране наставника, ученицима се пружа прилика да развијају мишљење вишег реда и критичко мишљење (аргументовање, разликовање битно од небитног, тачно од нетачног, сагледавање последице, изношење што више идеја, децентрирање (сагледавање тубег угла гледања) вредновање, повезивање, доказивање, постављање питања, решавање проблема, исказивање сумње, закључивање, класификовање). Такође једна од основних претпоставки конструктивизма, значај средине за учење и подучавање, је да та средина треба да подржава различите перспективе чије су основне карактеристике: аутентичност (реални проблеми и аутентичне ситуације), разноврсност контекста (проблеми се представљају и сагледавају кроз многоструке повезаности) и различитост перспектива (проблеми се уочавају и решавају са различитих аспеката и гледишта) (Бубојевић, 2010; Буквић 2008; Буквић, Шпановић 2009)

Закључак

Учење на даљину је комплексан и динамичан процес који се не може објаснити са становишта само једне теорије већ у његовом појашњавању треба укључити елементе разних теорија које се међусобно чине искључивим: бихевиоризам, когнитивизам, социокултурална теорија и конструктивизам. Табеларни преглед теорија и њихових импликација за наставу изгледа овако:

Теорија	Имплицације
Бихевиоризам	Јасни исходи учења Тестирање ради провере постигнутости исхода Похвала, "подупирање" за учење Организација садржаја на начин да подстиче учење (од лакшег ка тежем, од теорије ка практичној примени) Обезбеђивање повратне информацијеодмах Након урађеног задатка/питања.
Когнитивизам	Правилан распоред информација на екрану (истаћи важне информације, одговарајући фонт, дужина текста, коришћење мултимедије) Хипермедиа (линкови ка додатним материјалима) Подстицајна питања или анкете пре обраде садржаја Уважавање различитих стилова учења Садржај организован тако да стално држи пажњу полазника (кроз различите активности)
Социокултурална	Вршњачко учење Рад у пару/групама Тимски рад
Конструктивизам	Сарадничко учење: писање на викију, решавање проблема и подршку у учењу Грутни рад Учење путем открића Подстицајна питања и време за промишљање Линкови на аутентичним задацима Е-портфолио Дискусије/ дебате на форумима

Можемо дати неке опште препоруке за креирање курсева на даљину у складу са овим теоријама. Курсеве треба припремити тако да подржавају следеће идеје:

- Час је спектар учиница.

- Учење је акт открића.
- Ученик активно суделује у активностима.
- Ученику се задају аутентични задаци релевантни за њега.
- Знање се представља у контексту као надоградња онога што се већ обрађивало и постепено се уводи.
- Ученици у дијалогу конструишу своје знање: у пару или у групама.
- Настава је изазов.
- Евалуација има више перспектива – наставник није једина особа која проценjuje знање ученика.
- Ученик диктира темпо, може да приступа платформи кад њему одговара и да распореди градиво.
- Акцент је на конструкцији знања, а не на репродукцији.
- Ради применљивости знања, наставников задатак је да садржаје из свог предмета што више повеже са другим предметима јер ће једино у тој корелацији усвојено знање добити прагматичну вредност. (према Љубојевић, in press)

У овом раду је учињен покушај да се прикажу основне теоријске идеје у системима за учење на даљину. Улога наставника је да креира курсеве имајући у виду теоријску окосницу али и своје ученике за које се креира курс (њихове потребе, жеље, стилове учења, итд.). Једино на тај начин онлајн настава може бити успешна и резултати учења видљиви и трајни.

Референце

- Vigotski, L. (1996). *Problemni oršte psihologije (Sabrana dela, tom II)*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Greitzer, F. (2002). A Cognitive Approach to Student-centered E-learning. *on-line*. Доступно преко: http://www.nl.gov/coglnformats/2002/01/media/pdf/StudentCenteredApproach_Paper.pdf [25. 06. 2012]
- Букић, М. (2003). Конструктивистичка евалуација наставе: Дидактичке импликације. *Зборник одсека за педагогију* 21/22, 107-117. Нови Сад: Филозофски факултет.

- Ђукић, М., Шлановић, С. (2009). „Е-портфолио као средство евалуације у основношколској настави.” *Иновације у настави*, XXII/3, 88-98. Београд: Учитељски факултет.
- Ellis, R. (2008). *The Study of Second Language Acquisition, Second Edition*. Oxford: Oxford University Press.
- Zornić Dž, Nasanović E., et al. (2011). Улога интеракције и онлине исејни. Електронски зборник радова са међународне конференције YUNIFO 2011. [on-line]. Доступно преко: <http://www.e-drustvo.org/proceedings/Yunifo2011/html/pdf/229.pdf> [25.06.2012]
- Knivlon, E. (прим.) (2002). *Information and Communication Technologies in Teacher Education (A Planning Guide)*. UNESCO. [on-line]. Доступно преко: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001295/129533ze.pdf> [25.06.2012]
- Кјакић, Д. (2007). Е-леарнинг – исејње за нет генерацију. *Сазорис за теорију и праксу одгоја и образовања “Наша школа”*, 39, III. Сарајево. 3-17.
- Марковић, Е. (2010). Вршњачко учење. [on-line]. Доступно преко: http://www.kreativnaskola.rs/Preuzimanje_Materiali/Urnsjasko_iseenje.pdf [25.06.2012]
- Миловановић, К. (2007). Учење на даљину и е-учење (4). [on-line]. Доступно преко: http://www.microsoft.rs/download/obrazovanje/rij/casopis/rij_biten_2007_02.pdf [25.06.2012]
- Љубојевић, Д. (2010). Аутистичност и контекст у задацима за евалуацију знања ученика. *Folia Linguistica et Litteraria*, 365-379. Београд: Филозофски факултет.
- Љубојевић, Д. (in press). Конструктивистичка парадигма као нова теоријска основа за усавајање страног језика. *Зборник радова са међународне конференције Филолошка истраживања данас. Часопис за савремену наставу Иновације у настави*, XXIII/4, 115-125. Београд: Учитељски факултет.
- Reachy, N. (2009). Web 2.0 Tools for Teachers. [on-line]. Доступно преко: <http://www.scribd.com/doc/19576895/Web-20-Tools-for-Teachers> [25.06.2012]
- Ристановић, Д. (2007). Теоријско-методолошки аспекти хеуристичког модела наставе. *Педагошки* LXII, 3, 475-483.

- Ристић, М. (2006). Е-учење – ноге технологије и настава страних језика. *Монотграфска публикација Иновације у настави страних језика*. Београд: Учитељски факултет.
- Skipner, V. F. A Brief Survey of Oregant Behavior. [on-line]. Доступно преко: http://www.bfskipner.org/BFSkipner/SurveyOregantBehavior_files/A_brief_survey_of_oregant_behavior.pdf [25.06.2012]
- Skipner, V. F. (1953). Science and Numan Behavior. [on-line]. Доступно преко: http://www.bfskipner.org/BFSkipner/Society_files/Science_and_Numan_Behavior.pdf [25.06.2012]
- Стојнов Д. (2005). *Од психологије личности ка психологији особа (Конструктивизам као нова платформа у образовању и васпитању)*. Београд: Институт за педагошка истраживања.

Danijela Lubbojević

THEORETICAL BASES OF DISTANCE LEARNING

Summary

Starting from the idea that "education is not merely technology of qualitative data processing", it has become necessary to introduce new approaches to teaching students in order to realize their full potential. Among the various educational and technological innovations, in recent years a variety of distance learning platforms have emerged, whose task is to partially or fully become an integral part of the educational process to promote learning, and their epistemology is mainly based on theoretical principles of constructivism and socio-cultural theory. The aim of this paper is to present the basic principles of constructivist and socio-cultural paradigm as a theoretical basis for the approach to the study of distance learning and to link theory with elements of distance learning modules on the example of the Moodle platform.

Key words: distance learning, the moodle platform

Jelena Radović Jovanović
RTS, TV Beograd

УДК 159.9:37.018.43

ПСИХОЛОШКИ АСПЕКТИ СТУДИРАЊА НА ДАЉИНУ

Sažetak

Internet tehnologije i digitalizacija obrazovne baštine otvorili su prostor za nove oblike studiranja koje karakteriše brzina protoka informacija i mogućnost ličnog izbora sadržaja. Tradicionalna uloga profesora dobila je novu dimenziju, a paradigma studenta našla se pred ličnim izazovom. Ova studija istražuje psihološke aspekte studiranja na daljinu. Karakteristike ličnosti studenta određuju njegovu preferenciju studiranja na daljinu, a interakcija online zajednice ima značajan uticaj na uspešnost i entuzijazam u sticanju novih znanja. Student se u online okruženju suočava sa rizicima sopstvenog upravljanja vremenom, kao i sa pitanjem učešća u komunikaciji online zajednice koja u značajnoj mери utiče na lični učinak studija. Studiranje na daljinu donelo je i nove stilove i načine učenja. Motivacija studenata je ključni faktor za proces učenja koji se dovodi u vezu sa ličnim personalnih karakteristikama u korelaciji sa socio-emoivnim odzivom na specifičnosti online okruženja.

Ključne reči: personalni izazovi studiranja na daljinu, motivacija online studenata, nova uloga profesora, online zajednica, upravljanje ličnim vremenom i odnos učešće-učinak, socio-emoivni odziv ličnosti na specifičnosti online okruženja.

Ključne reči: personalni izazovi studiranja na daljinu, motivacija online studenata, nova uloga profesora, online zajednica, upravljanje ličnim vremenom i odnos učešće-učinak, socio-emoivni odziv ličnosti na specifičnosti online okruženja.